

УДК 371.3

**ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА ВНЗ ЯК ШЛЯХ
САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ**

Репко І.П.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

**ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА ВНЗ ЯК ШЛЯХ
САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ**

Репко І.П.

У статті розкриті найбільш близькі терміни, ключові моменти до феномену «самореалізація». Схарактеризовані особливості та визначені передумови успішної самореалізації студентів. Проаналізовано можливості позааудиторної роботи, як складової навчально-виховного процесу ВНЗ у вирішенні проблеми самореалізації студентів.

Ключові слова: позааудиторна робота, самореалізація студента, академічне середовище, особистість.

**ВНЕУЧЕБНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ВУЗА КАК ПУТЬ
САМОРЕАЛИЗАЦИИ СТУДЕНТОВ**

Репко И.П.

В статье раскрыты наиболее близкие термины, ключевые моменты феномена «самореализация». Охарактеризованы особенности и определены условия успешной самореализации студентов. Проанализировано возможности внеучебной деятельности как составляющей учебно-воспитательного процесса ВУЗа в решении проблемы самореализации студентов.

Ключевые слова: внеучебная деятельность, самореализация студента, академическая среда, личность.

CLASS WORK UNIVERSITY STUDENTS AS A WAY OF SELF-REALIZATION

Ренко І.П.

This article deals with the most similar terms, key points to the phenomenon of «self-realization». Author determined characteristics and prerequisites of successful self-identified students. Possibilities of extracurricular work as a part of the educational process of high school is analyzed to solve problems of the students, self-realization.

Keywords: class work, self-realization of students, academic environment, personality.

Постановка проблеми. Сьогодні, українському суспільству потрібна молода людина з високим почуттям власної гідності, з високим рівнем самосвідомості, яка прагне до саморозвитку, самореалізації. У Концепції модернізації вищої освіти України визначені основні напрямки вдосконалення освітнього середовища, а одним із пріоритетних завдань стає забезпечення повноцінної самореалізації молодого покоління. З огляду на це, формування особистості гуманістичного типу є найважливішою функцією педагогіки вищої школи.

Для майбутнього педагога – правильно обрати життєвий план і відповідно до нього виробити свій неповторний життєвий стиль – завдання першочергової важливості. Воно не може бути вирішене без актуалізації процесів самоєфективності, самовдосконалення й передбачає значну частку самостійності, що дозволяє вирішити питання самореалізації.

Інноваційні технології навчання, упровадження в практику новітніх підходів подачі інформації, яка дуже швидко оновлюється, вимагають наявності в майбутніх учителів здатності самостійно й мобільно приймати найрізноманітніші рішення стосовно значної кількості нетрадиційних педагогічних ситуацій і завдань, які можуть постати перед ними у власній педагогічній діяльності. Для цього майбутній учитель має набути сталих здібностей щодо самоактуалізації й самореалізації ще під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі.

Проблема самореалізації особистості розглядалася з найдавніших часів різними мислителями: Аристотелем, Платоном, представниками східної й західної культури. Для античної культури характерно «тілесне» уявлення про особистість, а самореалізація підмінювалася реалізацією, залежністю від зовнішніх умов. Пізніше в середньовічній східній традиції проводиться ідея самореалізації в розумінні прагнення до «просвітління» і «усезнання». В епоху Відродження самореалізація полягала на тому, що людина сама ухвалює рішення щодо значущості й достоїнств своїх обов'язків. Має місце факт самознаходження й самоздійснення. Більш пізніше зустрічаються окремі згадування про самореалізацію, найчастіше у ряді досліджень релігійної й філософської проблематики [2, 26].

У вітчизняній філософії «самореалізація» як центральне поняття починає розглядатися наприкінці 1970-х – початку 1980-х років і визначається як розкриття в діяльності людини її сутнісних сил. У більш пізніх роботах описуються різні варіанти самореалізації. Передбачається або заперечення можливості самореалізації, визнання впливу мікро- і макрорівня, що контролюють і направляють діяльність людини, або переконання в тому, що самореалізація існує завжди, людина тут розглядається як хазяїн свого життя й усвідомлює свою цінність і досягає своїх цілей [2, 27].

Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що у вітчизняній та закордонній педагогіці останні кілька років набули розповсюдження поняття «самореалізація особистості», «самоактуалізація», «особистісний ріст» тощо.

«Самореалізація особистості» – багатоаспектне поняття, яке вченими розглядається як процес, потреба, форма, мета і результат (В. Андрєєв, Л. Коган, В. Сластьонін та ін.). Концепція особистісного росту й самореалізації особистості є продовженням погляду на людину в гуманістичній психології К. Роджерса та А. Маслоу.

Л. Коростильовой були виділені наступні особливості процесу самореалізації: вона полягає в розкритті свого потенціалу, усвідомлення своїх можливостей; їй сприяють внутрішня потреба самоствердження, постановка цілей, планування діяльності; супроводжується почуттям задоволення результатом, станом гармонії із собою й навколишнім

світом; як результат – прагнення бути і залишатися самим собою, впевненість у собі [1].

Метою статті є розкрити можливості позааудиторної роботи, як складової навчально-виховної діяльності вищого навчального закладу у процесі самореалізації студентів.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи наукову літературу [3;4] про різні підходи до феномену самореалізації у вітчизняній філософії, можемо виділити ключові моменти, що їх об'єднують:

- По-перше, розуміння власних сутнісних сил самою особистістю та оточуючими.

Дослідження чинників ефективності становлення особистості майбутнього вчителя в системі організації позааудиторної роботи зі студентами вищих педагогічних навчальних закладів, виявило доцільність розгляду, усвідомлення, урахування й стимулювання процесів самореалізації, що передбачає розуміння самоактуалізації не як статичного стану, а як діючого процесу, у якому здібності індивіда використовуються повністю, творчо й радісно.

- По-друге, ключовим також є поняття опредметнення (виділення, практичного здійснення) сутнісних сил. Це пов'язано, на наш погляд, перш за все з тим, що реалізувати себе людина може тільки в процесі тієї чи іншої соціальної діяльності, на що й спрямована позааудиторна робота у виші.

Креативність, безпосередність, сміливість і наполеглива праця – основні характерні риси людей, здатних до самореалізації. Таким чином, феномен самореалізації особистості студента вищого педагогічного навчального закладу через систему позааудиторної роботи має розглядатися як процес, як діяльність, як творчість, як потреба.

- По-третє, – це самодіяльність, бо самореалізація можлива лише тоді, коли діяльність ініціюється самою особистістю.

Саме під час організації й здійснення позааудиторної роботи значно зростають можливості для формування в студентів креативності, самостійності й здатності сміливо приймати рішення відносно розв'язання певних теоретичних і практичних педагогічних проблем. Тим самим з'являється реальна можливість формувати гармонійну, цілісну, позитивну «Я-концепцію», створювати сукупність індивідуальних, особис-

тісних, власне суб'єктивних якостей студента вищого педагогічного навчального закладу, які спрямовані на пізнання себе.

Найбільш близькими до поняття «самореалізація» є терміни, що відбивають зміст різних сторін цього процесу:

- «самоактуалізація», що містить у собі здоровий розвиток здатностей людей, щоб вони могли стати тим, ким можуть стати, а значить жити осмислено й досконало [2, 27].

Вікові особливості студентів характеризуються перехідним станом від юнацького віку до дорослості і являють собою якісні новоутворення в структурі особистості студентів.

Спрямованість у майбутнє стає основною спрямованістю особистості, проблема вибору гідного місця роботи, подальшого життєвого шляху перебуває в центрі уваги інтересів, планів студентів. Студент прагне зайняти внутрішню позицію дорослої людини, усвідомити себе членом суспільства, визначити себе у світі, тобто зрозуміти себе й свої можливості поряд з розумінням свого місця й призначення в житті.

- «соціалізація» – процес та результат засвоєння людиною історично відпрацьованих соціальних норм, цінностей, відносин, способів спілкування з духовною й матеріальною культурою [2, 27];

В узагальненій формі освітній ідеал академічного середовища представляв особистість, здатну до самостійного й відповідального вибору, котра прагне до реалізації себе. У цей час сутність виховного потенціалу середовища відповідає формулі: суб'єкт – середовище – суб'єкт, коли викладач і студент є активними суб'єктами будувannya й освоєння складного й відкритого, виховно-освітнього середовища.

Академічне середовище надає більші можливості для самореалізації студентів і в той же час створює перешкоди й додаткові труднощі: високе навчальне навантаження, швидкий темп навчання, академізм у викладанні навчальних дисциплін, жорсткість оцінки знань студентів, пріоритет знань над розвитком особистості тощо.

- «саморозвиток» – свідомо зміна й (або) настільки ж свідоме прагнення людини зберегти в незмінності власну Я-самість [2, 27].

Молодіжний колектив слугує для студентів відмінною можливістю для самопрезентації, демонстрації своїх позитивних якостей, корекції власного образу «Я», відношення до самого себе й самооцінки, забезпечення індивідуального досвіду.

Студент, включений у різноманітні види діяльності у академії – пізнання, самопізнання, спілкування й творчість – отримує можливість залучення до її ціннісного розуміння змісту, творчо усвідомлюючи отриманий досвід. Блоки особистісних і соціальних передумов відбивають необхідні зовнішні й внутрішні умови, які в їхньому взаємозв'язку стимулюють самореалізацію студентів.

При реалізації запропонованої схеми самореалізації студентів ВНЗ у позааудиторній роботі слід враховувати наступні критерії успішності процесу самореалізації студентів у академії: розвиток навичок, що дозволяє адекватно оцінювати свої здібності й можливості в різних видах діяльності; сформоване уявлення щодо своїх сильних та слабких сторін; ціннісне відношення до власної особистості, обумовлене позитивною, соціально-значущою аксіологічною спрямованістю; активність та ініціатива в позитивній суспільно-значущій корисній діяльності; ерудицію, широкий кругозір, розвинену навчальну мотивацію, яка основана на пізнавальному інтересі; самостійний усвідомлений вибір навчальних курсів, занять за інтересами, формами дозвілля тощо; стійкість в обраній професійній спрямованості.

Висновки. Наприкінці слід наголосити, що успішність процесу самореалізації особистості у академічному середовищі є залежним від комплексу передумов:

- **соціальних** (особливості мікроклімату родини студента, досвід самореалізації батьків, домінуючий позитивний стиль взаємин між студентами та викладачами, готовність до самопрезентації; створення академічної атмосфери, що пропонує досвід суб'єкт-суб'єктних відносин, організація активного взаємообміну особистим змістом та процесом самопізнання між студентами)

- **особистісних** (ціннісне відношення до власної особистості, що припускає прийняття себе таким, який є, симпатію до себе і в той же час, прагнення до само зміни, самовдосконалення) [2, 32].

Дорослим, учасникам навчально-виховного процесу, особливо викладачам, слід пам'ятати, що у педагогіці «самореалізація» визначається як: одна з цілей педагогічного процесу і полягає в допомозі особистості здійснити свої позитивні можливості, розкрити задатки і здібності. Самореалізація є результатом виховання особистості. Проблема самореалізації особистості у ВНЗ розглядається в контексті проблем професійного самовдосконалення, самовиховання, самовизначення, самоосвіти тощо.

Подальшого наукового пошуку потребує розкриття ролі викладача під час позааудиторної роботи у процесі самореалізації студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березнцева А.И. Методологические основания процесса личностного саморазвития / А.И. Березнцева // Образование и семья: проблемы индивидуализации: Всероссийская научно-практическая конференция / Под общей редакцией И.А. Хоменко. – СПб: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцаева, 2006. – С. 93-97.
2. Воронцова Ж.В. Особливості самореалізації студентів в умовах університетського середовища / Ж.В. Воронцова // Наукові записки кафедри педагогіки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2010. – Вип. XXIII. – С.25-33.
3. Лосєва Н.М. Самореалізація особистості викладача вищого навчального закладу як загально педагогічна проблема: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня док. пед. наук: спец. 13.00.04. / Н.М. Лосєва. – Донецьк, 2007. – 22 с.
4. Мазін В.М. Вплив зовнішніх факторів на розвиток культури самореалізації студента / В.М. Мазін // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. праць / редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя. – 2008. – Вип. 50. – С. 223-229.